

Ali Mert

“Çöpten Kitap”, 1969’da Ankara’da doğan, ardından İstanbul’da yaşayıp okuyan, üniversitede iktisat eğitimi alan, bir dönem gazetecilik yapan, her dönem kalemiyle yaşamaya çalışan Ali Mert kod adlı Ali Haluk İmeryüz’ün dördüncü kitabıdır.

Daha önceki kitapları, “Buluşma” (öykü, deneme), “Omurgayı Çakmak” (eleştiri, deneme) ve “Kavram Karmaşası” (kuram, deneme) olduğu için, yazar, elinizdeki “Çöpten Kitap”’a da şöyle parantezler açmaktadır: (anlatı, deneme), (şiir, deneme), (oyun, deneme), (çöp, deneme), (deneme, deneme)...

YORDAM KİTAP

Çöpten Kitap

Yarı gerçek, yarı mizah
Kara gerçek, kara mizah

Ali Mert

Yordam Kitap: 5 • **Çöpten Kitap**, *Yarı gerçek, yarı mizah - kara gerçek, kara mizah* • Ali Mert
ISBN 9944-5688-4-8 • *Kapak ve İç Tasarım*: Savaş Çekiç • *Sayfa Düzeni*: Şendoğan Yazıcı
Birinci Basım: Ekim 2006 • *Yayın Yönetmeni*: Hayri Erdoğan • © Yordam Kitap, 2006

Yordam Kitap Basın ve Yayın Tic. Ltd. Şti.

Nuruosmaniye Caddesi Eser İşhanı No: 23 Kat:1/105 Cağaloğlu 34110 İstanbul

T: 0212 528 19 10 **F:** 0212 528 19 09 **W:** www.yordamkitap.com

E: info@yordamkitap.com

Baskı: Dijital Düşler Basım Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Nato Caddesi Çınarlı Sokak No: 17

Seyrantepe 34418 İstanbul

Tel: 0 212 279 64 44

anlatı-deneme

Çöpten Kitap

*Yarı gerçek, yarı mizah
Kara gerçek, kara mizah*

ÇÖPTEN KİTAP

Yarı gerçek, yarı mizah - Kara gerçek, kara mizah

Ali Mert

Çöpsöz

Çöpçüyüz. Öyle ki, “çöpçü bile” değiliz...

Çöpçüyüz. Öyle ki, “çöpçüler bile” diye diye bizi sürekli küçümseyen toplumsal bir birikimin, sokakta biriktirdiklerini temizlemekteyiz...

Çöplenemekteyiz. Öyle ki, artığa el koyarak biriktirenlerin topluma egemen olduğu, biriktirilmiş atığı uzaklaştıranların en dibe oturduğu bir toplumsal düzende nefes alıp vermekteyiz...

Şehirde yoksulluğun biriktiği yerlere odaklanmaya çalışmak, karaya oturmuş çelişkilerin enkazını karıştırmak, akıntıların bıraktığı pis suya parmağını sokmak, “çöpçü bile” olmak... Yapmaya çalıştığımız budur.

Hep aynı örneğin çevresinde döndüğümüzün farkındayız. Belki de bu gidişle, Hitchcockvari, sureti belli eden bir imzaya dönüşecek. Ne yapalım ama; The Marmara'nın “fitness center”ında koşu bandının temposuyla Taksim meydanına nazır terleyen zenginler, meydanın ta ortasındaki geçim bandının temposuyla otele nazır dilenen yoksullarla ya da çöp toplayanlarla ilişkilendirildiğinde, durumun farkına varmaktayız. Biri, diğerinin varlık nedeni demekteyiz.

Ve hatta işkillenmekteyiz; “açık üslup”la, “göstermeci

biçimler”le toplanırken sömürü ve çelişkiler meydanlarda, bakıp bakıp görüntü biriktirmektediriz. En çok da, çöp toplayanların ve karıştıranların, daha edepli ya da ehlileştirilmiş bir ifadeyle, “hurdacıların ve kağıt toplayıcılar”ın görüntülerine dalıp gitmekteyiz.

Biriktirip duruyoruz ya; neleri, nasıl biriktiriyoruz, işte asıl soru(n) bu...

Tüketip duruyoruz ya; nereye, nasıl atıyoruz, bu da bir alt soru(n)...

Birikim ve tüketim; çöpün dibinde her ikisi de...

Çöplük ve hazine; biriktirip dururken bir şeyleri içinde, yazar dediğiniz, onları toplayıp sıralıyor sadece.

Merak edip soruyoruz: Biriktirenler, birikimiyle artık üretmeyi deneyenler, “artık biriktirenler” ve birikmiş pislikleri atıverenler, nasıl karışıyorlar birbirleriyle?

Kirli yerlere, sararmış bedenlere, beti benzi atmış yüzlere, gölgeli ifadelere, karanlık köşelere, rutubetli ve viran olmuş hanelere ve onlarca benzerlerine ortalama bir tepkiyle sırtımızı dönerek dolaşmaya, yaşamaya çalışsak da, gelip buluyor onlar bizi bir şekilde. Dışımızda bıraktıklarımız ya da dışarıdakiler, içimize doğru hareket ederler ya da içimizdeler.

Tam anlamıyla “pislikle uğraşmak” değil bu, “uğraşı pislik olmak” belki... “Bu düzenin çöplüğü” değil bu, “bu düzen çöplük” sanki...

Hijyenik bir ortamda çalışmak, steril kitaplar okumak istiyorsanız ya da toz alerjiniz varsa, (çöp alerjisi “bulunmadı” daha), size uygun bir çalışma/okuma ortamı değil burası.

Zira karışık bir kitap bu. Çöp gibi. Çöpün ve çöp toplayanın dünyasıyla, yazılanları çöp gibi dağıtmanın iç içe geçtiği. Çöplenerek yazmak belki de. Öyle ki, denemeler yazılmış, öyküler kaleme/şiirler dalgaya alınmış, küçük çaplı araştırmalar yapılmış, birikime ve tüketime dair ufuk turları atılmış, benzetip uydurmaya çalışmışız uyumsuzlukları birbirine, daha genel bir ifadeye sığımıp “anlatılar” çıkarmışız bu çabanın/çorbanın içinden, hepsini karıştırmışız sonra, bu “metin” çıkmış ortaya. En sonunda da kara ve kirli bir mizahı deneyerek, dalıvermişiz tarihin çöp sepetine; asırlar boyunca ıkış

tıkış birikenlere, onların güncel görünümlerine... Dolup taşımaya çalışınca bunlar bir isyan girişimiyle, bir kez daha karıştırıp tikiştirmişiz iyice...

Kolaj ya da pastiş deyince, bölümleri rastgele veya belli bir düzende birbirine yapıştırıp ekleyince, bütünlüğü parçalılığa terk edince, postmodern oluyor ya hani “işler”, biz de montaj tekniğini kullanmışız o yüzden.

“Şok etkileri de yaratan yeni farkındalıklar yaratmak, okuru uyarmak, algıları açmak için” dersek çok daha alengirli ifade edebiliriz bu tekniği belki. Tabii eklektik de olabilir, diyalektik de; yerine ve zamanına göre sanki. İnsanları çöplükte süründüren bir düzeni çöplüğe göndermek için kaç bin yıl gerekiyor peki?

Çöp de böyle; montajlanmış bir toplum ve sanat sürmüyor mu önümüze?

Öyle. O zaman bir adım daha atıp, bir soru daha çıkaralım önünüze: Gerçekten yapıların dağılmasını, gerçek bir dekonstrüksiyon mu görmek istiyorsunuz; neden kafanızı çöp bidonu ya da konteynirından içeri sokmuyorsunuz?

Karışık değil mi? Çöp gibi. Karışmışlar ya birbirlerine, çok da bulaşmamışlar sanki.

Sonra ayıklanmışlar.

Sonra ayaklanmışlar.

Çöp gibi yine.

Çöpçüler gibi belki de.

Hep geri dönsünler diye,

Okuyanın zihninde...

1. PERDE

ÇÖP SEPETİNİN TARİHİ

Çöpe doğru ilk adımını atarsın

Önce, “bütün yollar boyunca” diye imzalanmış bir kitap alırsın eline.

Sonra, cam kırıklarının, parçalanmış aynaların, buzdaki kabarcıkların, birikmiş gözyaşlarının bıraktığı lekelerden anlamlar türeterek yürümeye başlarsın. Bütün yollar boyunca:

Sararmış mendillerin, dolaşmış ipliklerin, kabarmış umutların, boşlukta sallanmaların, hareketsiz sarkaçların, paslı muslukların, yıkılmış hayallerin, patlamış balonların, okunmamış sayfaların, etleri sıyrılmış tavuk bacaklarının, yarısı içine gömülmüş plastik topların, yırtılmış fotoğrafların, çürümüş patateslerin, esnemiş don lastiklerinin, etkisini kaybetmiş fikirlerin, karşılıksız çeklerin, fitili bitmiş mum parçalarının, kararmış çatalların, terk edilmiş aşkların, dizginsiz günahların, lekeli kazakların, sökülmüş hırkaların, körelmiş duyguların, çiğnenmiş sakızların, içine katran gömülmüş izmaritlerin, kuyuklu yalanların, bükülmüş çivilerin, telleri ayrılmış kabloların, küllenmiş sevdaların, parçalanmış çuvalların, çözülmemiş sorunların, geçmiş ampullerin, kurumuş çiçeklerin, boşa çıkmış beklentilerin, çizilmiş CD’lerin, kaybolmuş güvenlerin, silinmiş harflerin, buruşmuş tuvalet kağıtlarının, unutulmuş anıların, çözülemedi bulmacala-

rın, uyaksız mısraların, yolunmuş koçanların, yenik düşmüş ayaklanmaların, çiğnenmiş kuralların, delinmiş çorapların, değerlendirilememiş yatkınlıkların, saklanmış oyuncakların, çapaklanmış bakışların, yosunlanmış taşların, yarım kalmış tasarıların, erkenden boşalmaların, çitaları dağılmış uçurtmaların, yakılmış mektupların, kırılmış vazoların, ertelenmiş borçların, unutulmuş alacakların, boş deterjan kutularının, bitmemiş senfonilerin, rengi atmış eteklerin, körelmiş jiletlerin, dibi tutmuş tencerelerin, arkası karalanmış kartvizitlerin, dağılmış saatlerin, boşalmış zembereklerin, geçersiz biletlerin, eğrilmiş iğnelerin, solmuş perdelerin, çökmüş ideallerin, kanserli hücrelerin, ufalmış kurşun kalemlerin, bükülmüş sigara paketlerinin, tuşları kopmuş klavyelerin, kolları çıkmış oyuncak bebeklerin, tek bir damla bırakılmamış rakı şişelerinin, Karadeniz’de batmış gemilerin, dönüşü olmayan gidişlerin, bozulmuş disketlerin, zincirleme kazaların, gazı bitmiş çakmakların, ayıklanmış pirinç taşlarının, mavisini solmuş nazar boncuklarının, eski sandıkların, mesnetsiz suçlamaların, kayıp gitmiş yıldızların, ıskalanmış atışların, içi boş rujlukların, havları dökülmüş havluların, esnemeyen yayların, kullanılmayan gaz tenekesi ve bidonlarının, yanmış yağların, içi boşaltılmış kavramların, uçları sararmış kulak pamuklarının, cazibesini yitirmiş fikir akımlarının, savamayan sineksavarların, yaşanmamış yakınlıkların, duyarsızlaşmış dokunuşların, aşınmış zımparaların, yersiz kaygıların, yaldızı dökülmüş aynaların, sicili kirli tabancaların, paylaşılmamış acıların, kanıtlanmamış iddiaların, düşmüş dolguların, tabanı açılmış ayakkabıların, oynatanı kalmamış kuklaların, kokuşmuş yastık kılıflarının, zincirinden kopmuş halkaların, donmuş kalmış gülümsemelerin, fırlatılmış yüzüklerin, modası geçmiş süvetterlerin, bükülmüş menteşelerin, küreselleşememiş ülkelerin, yarıda bırakılmış mücadelelerin

...yanında

iğne geçme yerleri dağılmış düğmelerin, meni yüklü pre-

zervatiflerin, rayları eğrilmiş fermuarların, çivileri ve kıymıkları dışarı fırlamış sandalye bacaklarının, kokusu bitmiş deodorantların, yırtılmış zarfların, öldürülmüş karafatmaların, teflonu gitmiş tavaların, kördüğüm olmuş ayakkabı bağcıklarının, tırtıklı köşeleri yukarı kalkmış gazoz kapaklarının, karşılanmamış ihtiyaçların, plastikleri erimiş prizlerin, bitmiş pillerin, devrilmiş liderlerin, kullanılmış boya tüplerinin, küflenmiş ekmeklerin, çekişsiz orakların, imlası bozuk cümlelerin, rüzgarda ters dönmüş şemsiyelerin, mürekkebi tükenmiş tükenmez kalemlerin, amortisi bile olmayan piyango biletlerinin, ulaşılammış hedeflerin, kıvrıla kıvrıla içi boşaltılmış diş macunu tüplerinin, eğrilmiş gözlük çerçevelerinin, taşları dağılmış avizelerin, iyi anlatılamamış öykülerin, yayı çıkmış mandalların, kısa devre yapmış portların, kaybolmuş ruhların, yarısı içilmiş öksürük şuruplarının, manyetik özelliğini yitirmiş mıknatısların, son kullanma tarihi geçmiş yoğurtların, güvelerin yiyip deldiği ceketlerin, geleni olmayan beklemlerin, sapı kopmuş süpürgelerin, yolunmuş tüllerin, üstünde mumlar eritilmiş şarap şişelerinin, resimleri alınmış boş çerçevelerin, duvardan sökülmüş afişlerin, açılmış firketelerin, kolları yırtılmış bluzların, dikiş yerleri sökülmüş fanilaların, yanıtızsız kalmış tutkuların, küflenmiş salçaların, kaçıp gitmiş dostlukların, itlaf edilmiş kuşların, kabul olmamış duaların, iğnesi kopmuş broşların, ilerletilememiş uzmanlıkların, çatlamış saksıların, bölünmüş uykuların, iflas etmiş paradigmaların, kendi kendini sokmuş akreplerin, kesilmiş tırnakların, kopmuş kayışların, soyulmuş kabukların, kedi dışkısıyla dolu kumların, dişleri kopmuş tarakların, elekten geçememiş unların, kırılmış gururların, kışkırtılmış grupların, besteye girememiş notaların, incelmış lastik tokaların, yarısı ısırılmış elmaların, bırakılmış alışkanlıkların, kanı emmiş ve kurutmuş pamuk parçalarının, tedavülden kalkmış bozuk paraların, cıvası akmış termometrelerin, işitilmemiş serzenişlerin, sidik kokulu çocuk bezlerinin, donup katılaştırmış ayakkabı boyalarının, kapıları sökülmüş oyuncak arabaların, kullanılmış şırın-

gaların, bir türlü çoğalmak bilmeyen yalnızlıkların, yapışkanlığı gitmiş yara bantlarının, yürürlükten kalkmış yasaların, keskinliğini yitirmiş makasların, zayıflamış inançların, kopmuş kapı kollarının, geçip gitmiş takvim yapraklarının, yutulmamış hapların, eski kırkbeşlik plakların, boş kovanların, tüm şıkları işaretlenmiş test kitaplarının, vidasını kaybetmiş somunların, unutulmuş masalların, rakamları silinmiş iskanbil kağıtlarının, üçte yatmış ganyanların, boşa geçmiş yılların, isabetsiz vuruşların, dökülmüş yaprakların, etlerinden ayrılmış balık kılçıklarının, acımış vicdanların, teli kalmamış fırçaların, esrarı bitmiş zıvanaların, saçları ağarmış perukların, sayfaları karalanmış bloknotların, birbirine yabancılaşmış değersiz ve önemsiz insanların

...yolunda... yürüyüp durursun.
atılmışlığıın... yolunda... durursun.

Çöpten çıkan kitaptan, kitabı çöpler görürsün mesela

Kitapların da bir hayatları vardır; iyi, kötü yaşadıkları.
Maceraları vardır; karşılaştıkları.

Mesela kimisi tuvalette okunurken düşer bir su birikintisinin üstüne.

Kimisi yarım bırakılır sebepsiz yere.

Kimisi ateşe atılır öfkeyle.

Kimisi de düşebilir kolayca tarihin çöp sepetine.

Ya da çöplendir gibi okunabilir bazı kitaplar. Garip bir iştiha, sonuçsuz bir arama, sürekli açlık haline rağmen geçici doyumlarla rahatlatma, belli belirsiz bir zehirlenme, geceleri ölüp gündüzleri dirilme ve gündüzleri ölünce geceleri sessizce direnme... İşte bildiğimiz çöplendir... İkinci Yeni'den kalma ders kitapları mesela...

Biraz tarih mesela. Uygur Türkleri'nin neden bu kadar uzundur elleri? Neden halkı bile sevemedi Robespierre'i?

Nasıl indirildi ama Mozambik'te, Portekizli subayların, o hep yukarıda kalacağı düşünülen götleri?

Biraz Türkçe mesela. Tarih derslerindeki tam kafiye zorlamaları saçmalaştırmaz mı tarihi gerçekleri? Devirdin mi cümleleri devirebilir misin yüklemelerin devrimci içeriğini? Peki ya dilinin pürtük pürtük olmasının, dilbilgisine negatif etkileri?..

Biraz coğrafya mesela. Kutuplarda yaşayan ıssız halkların içlerindeki sıcak özlemi ve fiyort gerçeği... Kitaplarda yaşayan göçmüş halkların terk edilmiş özlemleri ve delta gerçeği... Kapının sessizce vurulması ve müfettiş Ece Ayhan'ın coğrafya dersine ansızın sokulvermesi...

Biraz biyoloji mesela. Elektrik verilmiş kurbağaların yeşil yeşil büzüşmesi... Sineklerin ters çevrilmiş bir bardağın içinde giderek azalan nefesleri ve trake gerçeği... Kapının gümbür gümbür çalınması ve müfettiş Cemal Süreya'nın biyoloji dersini bitirivermesi....

Bildiğimiz çöplenme yani. Kırık dökük ama hep gülümseyen anıların hafıza koridorlarını işgal etmesi, işgal eyleminin derin bir uykuyla sona ermesi.

Çöpten çıkan kitaplar işte böyle derin bir uykunun neşeli rüyalarıdır. Hadi terk edelim artık şiir alanını ve biraz somut olalım değerli müfettişler.

O halde, çöpten çıkan kitaplar iki ana kategoriye ayrılabilirler:

- a. Toplu ve bazen düzenli bir paket halinde, evdeki fazlalıkların boşaltılması sürecinde, genellikle annenin hışımıyla ya da polis korkusuyla karşılaşan kitap kümeleri.
- b. Teker teker ve bazen sayfaları parçalanmış bir şekilde, kişisel hırs ya da yazar düşmanlığıyla karşılaşan kitap ve broşür külleri.

Sonuçta (elbette başka türleri de katarak arasına) çöp, kültürel bir yığındır aynı zamanda.

Örneğin; "Darmadağınık, parçalanmış, bölünmüş, parçaları altlı üstlü yığıla yığıla kokuşmuş çöpsü bir birikimi he-

defleyenler, insanoğlunun aklına bugünkü kültürel yığınağı kaktılar” türünden bir eleştiriye ne buyrulur? Çarçabuk itiraf etmek gerekirse; kendileri çok ağır bir eleştiridir ve bir soruyla inceltilmelidir; işe yaramaz birikimlerimizden bile bir zenginlik türeyemez mi? İçinde ne kadar çöp birikirse biriksin; hiçbir şey “işe yaramaz” kestirmeciliğiyle kesilip biçilmemelidir bu şekilde. Çöpten de kıymetli şeyler çıkabildiği, en azından çöpün kendisinin bir kıymet olduğu (tabii ki bu çağda) açık ve de seçik değil midir?

Aslında dert, kimseye bok atmak değildir, sakın ve güvenli, çöpler gidebilecekleri yerlere gönderilmelidir...

Peki, küfürlerimizi, hakaretlerimizi, tüm kırıcı sözlerimizi çöpe atsak, geri dönmezler mi?

Ya da hiç izmarit aramadınız mı çöpün dibinde, gece yarısı sigarasız kaldığınızda evinizde? (Her köşeye yapışmış çay tanelerine lanet okuyarak elbette). İzmaritleriniz döner de, tutulmamış sözleriniz, küçük yalanlarınız, boş vaatleriniz, karşılıksız çekleriniz ve beklentileriniz, dönmez mi geriye? Acılarınız, sancılarınız, karıncalanan düşünceleriniz, karnınızdan yaptığınız konuşmalarınız, ayıplı rüyalarınız dönmez mi?

Hayatımız geceleri rüyaya dönmez mi? Gündüz, yaşamın dengesi ve mantığıyla sıraya dizilenler, geceleri çöp gibi karışabilirler birbirine. Çöpün karanlığı gecemsidir. Ve genelde bir kenara atılan birikimleriniz, terle kaplı bir rüyanın orta yerindedir. O halde uyandırılınca, o halde hatırlanınca, neden dönmesinler geriye?

Mekandaki, zamandaki ve insanlara dair sıçramalara, dalıp dalıp çıkmalara, dünden ve gündün kalanlara, ertelenmiş arzulara, bastırılmış duygulara, kösnül maymunluklara, ota, boka, uçan kuşa bakıp; “Rüya yaşadıklarımızın ve yaşamak istediklerimizin çöpüdür” demiş olabilir Freud ya da biri demiştir nasılsa...

Çöpün sözüne dair ya da seslenme meselesi birincisi

Sorunların özüne geçmeden, sözü üzerinde durulabilir.

Öyle ki, bazı sözcükler içlerinde ses biriktirir, sesleriyle de anlam verir.

“Çöp” de, birikmiş bir sözcük değil midir?

Belki de o yüzden çöp biriktirilir.

İşte böyle, ifadenin güzelliği anlamı eritirse, elimizde kalan aslında çöpün ta kendisi değil midir?

Peki biriken her şeyde bir çöp karakteri var mıdır? Sözlük, yazım kılavuzu, şikayet kutusu, ansiklopedi, kitap, defter, karamela defteri, belge, güfte, diyalog, monolog, bildiri, günlük, kenar notu, satır arası, hatırat ve akıl bir tarafta; toz, bulut, çöl, deniz, ayakkabılık, yatak odası, soba borusu, kül tablası, lavabo, küvet, devlet, ümmet, kurna, tuvalet ve kalp diğer tarafta, biriktirmez mi hep içinde bir şeyleri?

Peki ya vicdan? Nedir vicdan? Rahat eder, titrer, sızlar ya da sonuna -sız eki alıp durur... Kendisiyle barışmaya çalışan bir “iç”, kararları yönlendirme kudretine sahip bir “iç görü”, duyguları harekete geçiren bir akıl-yürek derinliği, rahatlatılması gereken manevi bir varlık mıdır? İnsaf ve acımayla elbette bir ilişkisi vardır. Belki de korkuyla. Ama iyi dinlerseniz vicdanınızı, beşinci kattan aşağıya atılan bir çöp torbasının çıkardığı sese benzeyen derin ve boğuk çığlıklar da duyabilirsiniz onda. O halde, dinleyebildiğimize göre, vicdan kesinlikle içinde ses biriktiren bir “şey”dir. En azından, (tıpkı “çöp” gibi) bir sözcük olması bunu gerektirir. Yine de asıl önemli olan sesini dışarı nasıl verdiğidir. Bu açıdan, sanki daha etkili olabilmesi için (ve Jan Yüjel’e inat), “c” yerine bir “j” gereksinmektedir.

Söylemiştik değil mi, ifadenin güzelliği anlamın önünde bir engel olabilir.

Neyse efendim, “çöp”e ya da ifade çöplüğüne dönecek olursak; kendileri, patlıcan gibi, loş gibi, menekşe gibi, yaşam gibi, ölüm gibi sesiyle anlam verebilen sözcüklerdendir. Tabii biz-zat sesiyle sözcükleşen, cızırtıları, patırtıları ve fısıltıları bir

kenara ayırarak konuşuyoruz (Konuşuyoruz tabii, neden yazalım ki; yazı kaldığına, söz uçtuğuna ve birikse de kimi yazılar içinde, çöp hep söz gibi olduğuna göre...)

Yani çöp dendiğinde, çöp sesi işitildiğinde, aklınızda ve gözünüzün önünde hızla beliren bir görüntü; burnunuzda rahatsız edici, diğer aromaları bastıran fena bir koku; derinize temas ettiğinde tiksinti duyacağınız peltemsi bir yumuşaklık beliriverir yanı başınızda derhal, bu sesle birlikte. Bu en fazla beş (belki de altı) duyuyla oluşabilen hissiyattaki baskın öge, anlam değildir belki de, sestir sadece.

Ara sonuç: Ç, ö ve p harfleri yan yana gelip güçlü ve etkili bir ses vermektedir. (“Güç ve etki”, bizim alemde, sıklıkla tekrar edilen sözcüklerdendir.)

Peki sözcüklerin anlamları ve onlarla hesaplaşma gereği ortada dururken, bu şekilde seslerine tak(ıl)manın anlamı nedir? Efendim, çöp, bilindiği üzere, değersiz ve hatta önemsizdir. Beri yandan, ondan bir değer çıkarabilmek ya da oluşturabilmek için, insanın “kazıcı” müdahalesi gereklidir. Nihai sonuç ise, en iyi durumda, sadece “geri dönüşüm” olabilmektedir.

O halde, gidenin geri dönmesi, değersizlik derecesinin ölümle özdeşleşmediğinin işaretidir.

Peki, geri dönse de, dönmese de, dildeki kirlenme, bir nevi çöp değil midir?

“Zamanın ağızları”ndan çıkanları aktarırken şöyle der Eduardo Galeano: “Eğer sana söz veriyorsam, kendimi veriyorum demektir. Dil bir çöplük değildir.”

Çöplük ya da değil; dil, başkaları için var olan bilinçtir. İnsanın yedi milyon yıllık yolculuğunda; jestlerine eşlik eden ilk sesleriyle başlayan, o mükemmel soyutlamalarına ulaşan ve sürekli aktarılan akıldır. Bu durumda dille taşınan, insanın gerçekliği dolaylı/dolaysız kavrayış biçimleri, bilinci, hafızası ve benliği olmadığında, söylenenler arasında bir kirlenme başlar hızla.

Laf salatasıyla oluşan çöpleri ya da medya gevezelerinin

oburca kullandığı sözcükleri temizleyecek bir dilbilimciden bahsetmiyoruz belki. “Dil serserisi” diyebiliriz kendilerine büyük ihtimalle. Ya da “sözcüklerin temizlik işçisi”. Sloganla hareket edildiğinde; “Dilimizi Bize Geri Verin”, en iyisi.

Basite ve Türkçe’ye indirirsek; henüz “oluşmakta” olan bir dili temizlemek, faydeli, değerli ve önemli bir hizmet değil mi?

Çünkü kirlendi. İşgale uğradı. İstilaya uğradı. “Fayda”yı “faide” olarak ifade etmeye başladı birileri. “Nasılsa oluşum halinde” diye, doluverdi içi onlarca yabancı sözcükle.

Kullanıla kullanıla eskiyen sözcükler; harflerin kirli kabukları; cümlelere dışarıdan sızıp yabancılıklarını hep belli eden sarsak kelimeler; anlamları taşıdıktan sonra boşa çıkan poşetimsi söz kümeleri; argo bulaşığının biriken kirli suları ve boş şişelerden daha da boş olabilen iletiler... sözlüğü terk edip gittiklerinde, yitirmiş mi olacağız kimi değerleri, kazanmış mı olacağız dilimizi geri, belli değil mi?

İnsanın ve dünyanın arınması da böyle değil mi? Üstünde, aklında, sözünde kir biriktirenlerden kurtulmak, başka türlü nasıl mümkün olabilir ki?

Sözün çöpüne dair ya da birikim meselesi ikincisi

İnsan bedeni biriktiricidir. Tüm organlarıyla. Tıpkı bir midye gibi. Gözleriyle toplar tüm bakışları. Sıcak, dokunaklı, itici, mesafeli, ağlamaklı, buz gibi, donuk, sevdalı, yakınlaştırıcı, inatçı, nefret dolu, sakinleştirici, yabancı, fırtınalı, ısrarcı, sıkıntılı, ışıklı, uzak, öfkeli, hüznünlü, yakın, yarı açık ve kapalı bakışları biriktirmeden önce beyninde, tutar her birini merakla soruşturan (ve tabii ki ışıl ışıl ya da ipil ipil) gözlerinde. Oysa göz dendiğinde; mavinin, yeşilin, siyahın ve kahverenginin tonları bilinir sadece...

Neyse efendim, geliştirilince bu düşünce ya da çağrışımların peşinden gidince; sesleri toplar kulaklarında ve acıları kalbinde. Hüzün senfonisini dinler mesela; “yalnızlık, terk edilmişlik ve sonsuz ıssızlık için üçlü konçerto” da olabilir. Buradaki, gazetelerin romantik köşe yazarları tarzı gereksiz

duyarlılığa (isim vermek gerekirse Can Dündar’la Cezmi Ersöz arası bir tarza), zayıf sözcük oyunları da karışırsa, “kaprissiz kapriçyo” neden olmasın mesela? “Merak balesi için kedili prelüd”ü de eklersek yanlarına, örneklerimiz, “hem kalpte hem kulakta biriken acılı seslerden yalnızca birkaç tanesidir bunlar” diye bağlanabilir. Ama bu örneklerin etkili olabilmesi için, günlük bağlamlara ve illa ki sevdalara ve illa ki ayrılıklara bitişmesi gerekir. Çöpler bu açıdan hiç elverişli değildir.

Peki, böbrekte ve bağırsakta birikenlerin maddi gerçekliğine, ellerimizde birikenlerin varlığına/hicliğine ve genelde çöple olan inanılmaz benzerliklerine hiç dokunmadan, gözlerimizden ve kulağımızdan hareketle, en büyük çöplüğümüze, beynimize girebilir miyiz acaba? Yoksa, yüzlerce yıllık düşünce ve yazın mirası, bin bir ihanete uğrayan akıl çağı, izin vermez mi bu tecavüze?

Düzgün ve etkili konuşan insanların ya da serbest çağrışımla yazıp dururken nasıl olmuşsa kıvamını tutturmuş yazarların, o sözcükleri, o sırayla nasıl ve nereden “çıkardıkları”nı düşünürken, bir türlü dilinizde birikip dökülmeyen sözcüklerin beyninize doluşmasına nasıl da kızar ve ünlü hatibe ya da yazara hasetle bakmaz mısınız siz de? (Haset dediğiniz, ilköğretim ahlak kitaplarından öğrenilen kötücül bir huy değil midir? Bilirsiniz, o kitaplarda hiçbir şey, iyinin ve kötünün ötesinde gösterilmemiştir). Dişlerinin arasında biriktirdiği aşıklar ve acılarla, düşlerinin arasında biriktirdiği artıklar ve anılar, gerçekte neresinde birikir insan aklının? (İyi bir ahlak kitabı, işte asıl bu türden soruları yanıtlayabilmelidir.)

Dilimizin ucunda birikenler, söz gelip zorunluluğa ve sorumluluğa dayandığında, atarlar kendilerini dışarıya. Önemli olan burada, atılmadan önce ne kadar toparlandıkları ya da bilinen ifadeyle, “ne kadar iyi ifade edildikleri”dir.

* * *

Biriktirmek mi dediniz? Şiirimsi bir şeyler o zaman; “boylu boyunca” ne kadar biriktirebilirsiniz?.. Ya da biriktirebilirseniz.

bir insanın tüm bedeni boyunca ne kadar acı ve sevinç birikebilir ki?

bir insanın tüm yalnızlığı boyunca ne kadar kalabalık,
 tüm yolculuğu boyunca ne kadar anı ve macera,
 tüm karanlığı boyunca ne kadar gölge,
 tüm umutları boyunca ne kadar gelecek,
 tüm hatıraları boyunca ne kadar insan,
 tüm tarihi boyunca ne kadar mücadele ve tüm mücadelesi
 boyunca ne kadar tarih,
 tüm yaşamı boyunca ne kadar sevda ve tüm sevdası boyunca
 ne kadar yaşam,
 tüm cümleleri boyunca ne kadar harf,
 tüm defterleri boyunca ne kadar cümle birikebilir ki?
 bir insan,
 ne kadar birikebilir ki?

* * *

İfade elbette önemlidir ama “Neleri, nasıl biriktiriyoruz”; işte asıl soru(n) bu değil midir? Biriktirdiklerimiz ne kadar değmektedir hayata; soru(nu)muzun daha iyi bir “ifade”si olabilir. Ve ifadeler birleşip karışlıyorsa çöp gibi, şöyle de sorulabilir; hayatın dışına atılanları biriktiriyorsak bir çöpçü gibi, nasıl değebiliriz ona?

“Hayatın kıyısında yaşamak” denilen şey, tam da buralarda bir yerlerde olabilir. Kıyı, bir maddenin bittiği, diğerinin başladığı yerdir. Deniz kenarında plaj voleybolu oynayacağına, çöp kenarında şişe ve mukavva ayıklamayı “seçen” bir insana, “marjinal” demek için kaç numara öküzmek gerekir bu hayatta?

İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm’ın Batı’yı adlandırmasıyla (üçte ikisi yırtmış, üçte biri batmış ve dışlanmış) “üçte iki toplum”da, üçün birini bulan marjinal sektör yatırımcıları, tüm birikimlerini değerlendirebilecekleri en iyi enstrümanın çöp olduğu fikrine öyle kaptırmışlardır ki kendilerini, Dünya Bankası’ndan kredi alsalar başka da bir şey görmez gözleri (değil mi öküzcüğüm?)

Dalıp gitmek birikime, kolay mı öyle?

“Dikildi çöp kutusunun dibinde. Daldırdı kolunu, aynı anda hem sert hem de yumuşak olabilen taşı jölenin içine.” Deniz kabukları, yosunlar ve böcekler bitmişti en dipte. İnsani bir yuvarlaklık ve yumuşaklık orta bölmede. Ezilmişliğin hırsı ve hıncı birikmiş üstte, en üstte, yüzünde. Her şey, çöpten çıkabilecek üç beş kuruşluk geçinme derdinde.

Aslında herkesin kan birikmiş yüreğinde. O kadar çok birikmiş ki, yürek bunu tüm bedene yayma derdinde. Çöpler de işte böyle. Biriktikçe evde, çöpçü bunu tüm şehre yayma derdinde. Kan davasıdır bu belki de.

Bunu ancak kan temizler diyenler, gelip bir de çöpün dibini kolağan etmeliler. Kan denen yaşamsal sıvı, temizliyor mu gerçekten, leke mi yapıyor yoksa; kasabın artık kemiklerinden bu sihirli formülü çözebilirler. Ya da çöpün grimsi, yeşilimsi kanyla vicdanlarını temizlemeyi denemeliler. Ersuyu kadar üretken ve güçlü olabilen çöpsuyuyla geleceklerini döllemeliler. İşte o zaman tüm bu yaşananları, belki kan temizler.

“Eğildi çöp kutusunun dibine. Daldırdı kolunu iyice, kan lekesi yapışana kadar tırnaklarının içine.” Parçalanmış kedi leşlerini böyle atmamalılar çöp tenekelerine. Alın size karmaşık bir ifade: “Alınan mesafelere değil de yoldaki leşlere bakıldığında, oradan oraya gitmek için değil, kedileri ezip yok etmeleri için üretilmiş olduklarını düşünebileceğimiz otomobillerden arta kalan bu parçaların, daha ‘sıhhi’ ortadan kaldırılma biçimleri bulunana dek, çöp karıştırmak sorun olacak hep böyle.”

“Uzandı çöp kutusunun dibinde. Daldırdı kolunu; daldırdı geçmişine.” Ancak kitaplarda birikebilecek düşünceleri, ancak yaprak aralarına sığabilecek düşleri, böyle fütursuzca atmamalılar çöp tenekesine. Geçmiş sevdaları hatırlatacak eşyayı, geçmiş küskünlükleri çağrıştıracak bir hatırayı çöpten çıkarmak, daha kolay değildir hafızadan silmeye göre. Seçici ve inatçıdır hafıza; siz ne kadar silmeye çalışsanız da ilk fırsatını bulduğunda akıl koridorlarınızda dolanmaya başlar hatıra. Bir çöp karıştıran öğüdüdür bu: Çöpten seçip inatla çıkardığınızda o eski

eşyayı, sakın ha kırıp dökmeyin üstüne sinmiş o hatırayı...

“Uyuyup daldı çöp kutusunun dibinde.” Daldırdı kolunu, daldırdı içindeki sessizliğe. Tek bir sözcük çıkarabildi sesiyle anlamını birlikte verebilen, tek bir sözcük; “çöp” diye...

“Durdu çöp kutusunun önünde. Elleri çöpte bulduğu kağıdın üzerinde.” İçindeki çöpleri biriktire biriktire yazabiliyorsa ancak. Ve yaşayabiliyorsun içindekileri dışarı çıkararak. Biriktirip yazmak demişken; “yazmak (biraz da) hayal kırıklıklarımı biriktirmektir” diye haykırarak.

Ya çöpte biriken kitaplar? “Hayatta hiçbir şeyi biriktirmeyeceksin” diye başlayan John Fowles romanının, çöpte biriken onca pisliğin, aklımızda biriken onca kirli düşüncenin arasında işi ne?

“Hazine, hazinenin anahtarıdır” diyen bir hazine değil midir çöplük, John Barth’ın “Masal Masal İçinde”de belirttiğine ya da benzer tüm kutsal kitaplarda yazıldığına göre?

Hemen üstünde bir nota kitabı; do majörleri dökülmüş yerlere. Art Blakey, “Night in Tunisia”yı anons ederken topluyor, Birdland denen yerde: “Benim için özel bir beste; bestelerken Dizzy’nin yanındaydım ben de. Teksas’taydık. Ve bir çöplükte, bidonların dibinde, elimizde şişelerle ... (gülüşmeler üzerine)... Gerçekten öyle: Tunus’ta bir gece.”

Yemek tarifleri kitabına gerek yok; okunabiliyor bilumum tarif, artıkların hercümercinde.

Peki o zaman, bir bilimkurgu, ama şampiyonlara sabah kahvaltısı yaptıran yazarı Kurt Vonnegut epey statükocu: “Dünya ancak bir tek biçimde var olabilirdi, diye düşünüyordu: Ne ise o. Her şey gerekiyordu. Bir çöp tenekesini karıştırarak yiyecek bir şeyler arayan yaşlı bir beyaz kadın gördü. Gerekliydi bu. Bir banyo oyuncağı gördü, demir bir lağım ızgarası üzerinde yan yatmış duran lastikten küçücük bir ördek. O da orada bulunmalıydı.”

Hayalleri ve hayal kırıklıklarını birlikte biriktiren bir ütopya mı isterdiniz; o halde Fourier’ye dikkat ediniz. Edmund Wilson’ın “Lenin Petrograt”da adlı devrimci düşünürler bi-

yografisinde belirttiğine göre; “aklımı kurcalayan iki sorun vardı” üstadın: “Çocukların pislikten hoşlanmasıyla topluluğun çöpünü elden çıkarma sorunu. Bunun da çaresi bulundu, çocuklar yüklenecekti çöp işini.”

Kitaplar tamam, gitmiyorlar bir yere; “sevdamız, o kalabalık ustalığımızdan doğan yalnızlığımız” denen tehlikeli bölge ise çöpün değil, onu karıştıranın içinde...

“Durdu çöp kutusunun önünde. Çöpleri karıştıran insanoğlunun tam önünde.” İnsan, içinde biriktirdiği insanlarla yücelmez mi? Dünyayı başkalarının gözüyle gördükçe sevinmez mi? Yine de farklılığını bilmelidir insan; kimsenin yüzü ve biriktirdikleri, yani yaşadıkları ve yansıttıkları, bir diğeriyle aynı değildir. Peki, milyonlarca yıldan beri ve milyarlarca insan arasında böyle süregeldiğini bilmek; çok korkunç değil midir?

“Durdu çöp kutusunun önünde.

Başladı çöp karıştıran insanla söyleşmeye.”

Edebi anlatımı bir süre bırakıp,

Çağrışımlardan uzaklaşıp,

Biraz da esasa bakalım.

Sokak, esastır,

Çıkalım.

Önce sokaktan çöp toplayanlarla konuşalım:

- Merhaba, yaptığınız işle ilgili birkaç soru sorabilir miyim?
- Gazeteci misin abi?
- Sayılır, kitap hazırlıyorum sizinle ilgili.
- Kim okuyacak ki, boşver be abi, sen git başka işe bak, ben işime. Hadi eyvallah.
- Eyvallah.

Kolay mı öyle kıvamı tutturmak.

- Merhaba, gazeteciyim ben, sizlerle ilgili, yani kağıt toplayıcılarıyla ilgili geniş bir araştırma yapıyorum, birkaç soru sorabilir miyim?
- (Şüpheye bakar) Şimdi mi?

- Çok vakit almaz. Ses kayıt cihazım yanımda. Öyle basit bir iki soru.
- (Sıkıntıyla) Ne anlatayım ki?
- Kaç yıldır çöpleri ayıkladığından başlayabiliriz.
- Üç yıl oldu, memleketten geleli beri.
- Memleket neresi?
- Silvan.
- Başka bir iş denedin mi, yoksa gelir gelmez bu işe mi giriştin?
- İş mi var abi, dayımın yanına gelir gelmez aha şu çuvalı doldurmaya başladık birlikte.
- Tek tek nasıl çalışıyorsunuz, yani cam, mukavva, kağıt, paçavra, tek tük değerli eşyalar arasında her biriniz başka bir şeye mi yöneliyor, yoksa hepiniz hepsini birden mi topluyorsunuz?
- (Hafif küçümseyen bir gülümsemeyle) Genelde kağıt toplarız. Biz, dayımgiller. Ama mukavva dediğin de kağıdın kalını değil mi. O dediklerinden bir tek cam ve teneke toplama işi ayrıdır. Ama yerine bakar be abicim. Şimdi mahallesi arasında bu çöplükleri karıştırıyorsan kağıt başta gelir. Diyelim kalabalık bir caddede topluyorsun, herkes kola, bira bilmemne içiyor orada teneke kutuya bakarsın, cama bakarsın. Değerli dediğini de kimse görünce bırakacak kadar enayi değildir.
- Nereye götürüyorsunuz onları?
- Hangilerini?
- Diyelim az kullanılmış bir ayakkabı çıktı.
- Uyarsa giyeriz, eşe dosta bakarız uyar mı diye, illa satmak gerekirse bit pazarları var. Kadıköy'de, Kasımpaşa'da her yerde var. Oralara götürüyoruz, üç beş kuruş bir şey.
- Peki topladığımız asıl kağıtları, camları ne yapıyorsunuz?
- Hepsinin depoları, merkezleri var abi. Orada birikiyor, fabrikaların adamları gelip toplu halde alıyor. Bize de getirdiğimizin hesabıyla, kavga, gürültü bir şey çıkıyor.
- Peki kavga gürültü dediğin ne kadar kazanıyorsun bu işten ayda, geçimine yetiyor mu? Ailen nasıl geçiniyor?
- Şükür aile yok abi. Hesabı dayı tutuyor bizim orada, dolu

çuval başına deftere yazıp depodan bakıyor bu ay kaç diye. Yemeği de onda yiyoruz işte. Abim karşı tarafta minibüsçülük yapıyor ama o buraya uğramıyor pek. Belki geçerim yanına diyorum ama, hatta yer yokmuş filan dedi dayım.

- Bu çöplerle uğraşmaktan sağlığına bir şey olmuyor mu? Yani normalde insan bakınca bir sürü mikrop gibi geliyor. Nasıl koruyorsun kendini, yıkıyorsun musun, ne yapıyorsun?
- Alışıyor insan be abi. Başta pis gibi geliyor ama sonra işte yediklerimiz içtiklerimiz gibi. Kokuyu duymuyorsun bile.
- Sanki memnunmuşsun gibi söylüyorsun.
- İş mi abi bu? İsterim, kimse elini karartmasın böyle, uzak dursun pislikten de bilmemenden de. Ama mecburuz işte...
- Peki kolay gelsin. Umarım daha iyi bir iş bulursun.
- Sağol abi. (Tam teybi kapatmaya yönelmişken, biraz duraksayarak) Nerede çıkacak bu dediydin?
- İşte senin gibi başkalarıyla da görüşüp kitap yapmak niyetim.
- Sana da kolay gelsin abi.

Sonra Beşiktaş'ta Şair Nedim taraflarında hep aynı konteynırların başında duran, onların yanına bir de çadır kuran adama gelir sıra. Soluk almaya çalışmaktadır hayatın tıkanmış damarlarında...

- Merhaba usta, kolay gelsin, hep buralardasın, yerleşmişsin galiba.
- Sen kimsin?
- Şurada, yan sokakta oturuyorum, hep görüyorum seni, geçenken bir hal hatır sorayım dedim şimdi.
- İyi sağol. Bir çorba parası var mı?
- Yok, kusura bakma, ben de işsizim bir süredir.
- Yoktur bilirim.
- Burada mı yaşıyorsun sen?
- Ha bu çaputun altındayım, buna yaşamak denirse.
- Merak ettim, bu bölgedeki çöp konteynırlarını sanki paylaşmışsınız gibi. Hepsinin başında biri var, ya böyle senin gibi

yerleşmiş ya da sürekli etrafında, nasıl oluyor?

- Ne o, sen de mi niyet ettin?
- Yok öyle merak ettim. Sanki bölüşmüşsünüz gibi geldi aranızda.
- Nesini böleceğiz be, çöp işte. Karıştırıp karıştırıp yaşamaya bakıyoruz. Şikayet mi etti biri?
- Yok yahu, amma da kullanırmışsın ha. Öylesine soruyorum. Belki bu sizin yaşama koşullarınızı, dertlerinizi filan anlatan bir kitap yazarım diye bir düşüncem var.
- Hah, o dediğinden çok çıkar buradan. Geçende ansiklopediler çıktı.
- Ne ansiklopedisi?
- Ciltli ciltli büyükten.
- Sattın mı?
- Sattım.
- İşte anlatırsan sen daha başka neler çıktığını, burada nasıl idare ettiğini, onları yazmaya çalışırım. Belki sonra o da çöpü boylar.
- Her şeyi atıyorlar buraya. Sabahtan akşama bu elimdeki demirle ne varsa bakıyorum işte. Üç beş kuruş edecek ne varsa ayırıyorum. Yiyecekleri de durumuna göre yiyorum. Şu marketten gelen kağıtları, kartonları, onun bunun torbasından çıkan kutuları, şişeleri satıyorum. Hepsisi bu işte.
- Nereye satıyorsun peki?
- Deposu var ya şu öte sokakta. Oraya götürüyorum.
- Şu kağıt toplayıcılar, hurdacılar falan var hani çuvaldan arabalarla dolaşüyor, o depolara bağlı çalışıyorlar, onlar gelmiyor mu buraya?
- Bilirler beni. Ötekilere bakıyorlar. Bura benim. Atılır atılmaz bakıyorum hemen.
- Başka yere bakmıyor musun?
- Yok, buradayım ben.
- Misal, on kilo karton mukavva kaç para ediyor?
- Üç milyon eder.
- Gazeteleri de ayırıyor musun?
- Tabii.

- Aynı mı onlar da?
- Az daha ucuz.
- Şişe ya da teneke kutular?
- Onlar ayrı. Çok birikecek ondan.
- Peki buraya onları ayrı ayrı atmak için belediye başka kutular koymuş.
- Millet torbasında hep birlikte atar. Ayrı ayrı atmaz ki. Yanlış o.
- Atarlarsa.
- Atan atar. Bana ne!
- Bir dakika atmayın, ben alacağım filan demiyor musun?
- Hiçbir şey demem.
- Günde kaç kilo kağıt, karton, mukavva filan çıkıyor.
- Yetmiş, seksen olur.
- Başka bir şey söylemek ister misin?
- Allah kimseyi düşürmesin.
- İyi, hadi sağol, kolay gelsin.
- (Sessizce ve biraz da gönülsüzce el sallıyor gibi) Hadi...

Sonra Kadıköy'de Yoğurtçu Parkı civarında, sokak arasında, çuvaldan arabasının yanında, gazete okuyan birine denk gelirsin, gazete okumasından cesaretlenir, soruverirsin:

- Merhaba kolay gelsin, rahatsız ediyorum ama bu sizin yaptığınız işle ilgili bir araştırma hazırlıyorum, birkaç soru sorabilir miyim?
- Şimdi mi?
- Uygunsa.
- Ne bilmek istiyorsun?
- İşte neler topladığınızı, nerelerden topladığınızı, nasıl elden çıkardığınızı, ne kadar kazanç sağladığınızı, yaşam ve geçim koşullarınızı falan.
- Ohoo, başka merak ettiğin yok mu?
- Gerçekten bir kitap hazırlamak istiyorum. Öyle farklı açılardan, farklı insanların görüşleriyle bu yaşamın zorluklarını anlatmak istiyorum. Belki sizin yaşadıklarınız yardımcı olur bana.
- Bir şey yaşadığım yok. Ekmek derdindeyiz. Üç çocuğa bakı-

yorum. Biri hasta. Yardım istiyorsan yardım et. Evde hastam var.

- Abicim ben de işsiz sayılıyım, kusura bakma.
- Geç geç, para verirsen olur.
- Yok veremem gerçekten.
- Yürü git o zaman.
- Peki kolay gelsin yine de.

Biraz daha yukarıda Moda'ya doğru çıkan dik bir yokuşun başında daha gençten bir çocuk, doldurmuş çuvaldan arabasını, ağır ağır çıkmaya çalışıyor yokuşu:

- Merhaba, kolay gelsin. Bu sizin yaptığınız işle ilgili bir kitap hazırlamaya çalışıyorum ben. Şöyle yolun kenarına oturup birkaç dakika konuşabilir miyiz? Vaktin var mı?
- (Yüzüme garip garip bakıp) Sigaran var mı?
- Ha, yok içmiyorum.
- Bir çorba parası çıkar mı?
- Öyle paralı bir iş yapmıyorum ya, neyse gel veririz, otur iki dakika.
- (Kaldırıma ilişip gergin ve isteksiz bir biçimde beklemeye başlıyor)
- Nerelisin, okula gittin mi hiç?
- Bingöl'den abi. Okudum ilk mektebi.
- Sonra?
- Davara baktım bir süre, sonra buraya geldik işte.
- Hemen bu işe mi koyuldun?
- Yok işportacılık denedik önce, kazak ve kot sattım Eminönü'nde. Dört aydır çöpe bakıyorum.
- Nasıl kazancı, işportadan iyi mi?
- Açız abi. Bir sigara versen be.
- Yok, vallahi içmiyorum.
- Alsan şuradan.
- Senin de yaşın küçük, içmesen daha iyi. Hem açsan, sigaraya da paran yetmez, bırak en iyisi.
- Hadi be, almamak için bahane.
- Sağlığını düşün, korkmuyor musun hem, zaten bu yaptığın işten bir sürü hastalık, pislik bulaşır.

- Korksak ne, mecburuz.
- Peki kötü değil de iyi tarafına bakalım, hiç değerli bir şey bulduğun olduğu mu çöpten?
- (Gülerek) Söylenmez bu, meslek sırrı ama süpürge torbalarına bakacaksın asıl abi, altın zincir bile çıkar onlardan.
- Şimdi sana tutup da seçicilik meçicilik diye bir soru sorsam; neyi seçiyorsun, neden seçiyorsun, bu düzenle ilgili seçimlerin neler diye, bunun bir manası var mı?
- Yok abi, bir bok seçtiğimiz yok.
- Haklısın, dışlanmışlığın ve yoksulluğun en ucunda yaşayan biri neyi, nasıl seçebilir ki?!
- Bir sigara seçsek en azından.
- Haklısın yine, gel şu bakkaldan sana bir sigara alalım, sonra ben uzayıp gideyim.
- Sağol abi.

Ardından Şaşkınbakkal'da Bağdat Caddesi'ne paralel sokakta, bir akşam vakti denk gelirsin çöpleri karıştıran bir karı kocaya. Kadın, çuval arabasını tutmakta, kocası içine plastikleri, kağıtları sıkıştırılmakta. "Merhaba" dersin, "İşiniz bitince, birkaç soru sorabilir miyim, kağıt toplayıcılarla ilgili, şehrin çöp sorununa dair bir kitap hazırlıyorum. Uygunsanız birkaç soru sormak isterim." İlgile bakarlar suratına ve hemen dakikasında bırakıp işlerini oturlurlar yolun kenarındaki banka.

- Adettendir, ilk "nerelisiniz" diye sorulur değil mi?
- (Gülümseyerek) Tokatlıyız.
- Sivaslıyım ben de, komşuyumuzuz. Neresinden Tokat'ın?
- Ben Niksar'lıyım, hanım içinden.
- Ne zamandır İstanbul'dasınız peki? Ne zamandır bu işi yapıyorsunuz?
- 30 yılı geçti ben geleli. İşçi emeklisiyim ben. PTT Hastanesi var yukarıda, bilir misin? Hah işte orada hademeydim. On yıl oldu, emekli oldum. Sonra çocukların masrafları için falan derken ek gelir olsun diye yapmaya başladık bu işi. Hep bizim Tokatlılar bakıyordu bu işe, Örnek'ten ve Barbaros Mahallesi'nin oradan gelip buraları topluyorlar falan. Başta arkadaşlarla, sonra tek başıma çıkmaya başladım ben de, ama

utanıyordum hep böyle. Geçim çok zor İstanbul'da, biliyorsun, yetmiyor bir emekli maaşı. Sonra hanım dedi, ne utanıyorsun, dilenmiyoruz ya. Aha iki yıldır bazen o da bana yardıma çıkıyor şimdi. Evi büyük kızım çekip çeviriyor nasılsa.

- Daha çok, gençler, hatta çocuklar topluyor benim gördüğüm. Siz bu yaşlarda karı koca, ama haklısınız geçim falan çok zor şimdi.
- Zor oğlum zor. Çocuklar da var. Her yaştan var. Şimdi, çok ihtiyarlar, muhtaç durumdakiler de yapıyor. Ne yapsın, dilensin mi? Ama gençler daha hızlı topluyor tabii. Biz şuradan geçene kadar iki tane çocuk hepsine bakar bile. Neyse, biz akşam çıkıyoruz zaten, genelde kapıcılar hava kararırken çöpleri toplayıp atıyor ya. Gece belediye toplamadan önce 4-5 saat bakıyoruz biz. Esas iş o zaman. Üç beş kuruş ama başka türlü de olmuyor.
- Ne kadar geçiyor elinize?
- Değişiyor evladım. Eskiden çok daha fazlaydı. Her gün çıkmıyoruz ki biz. Geçen ay çok çıktık ama ancak 200'ün üstünde topladık mesela. Burası zengin yeri diye çok karıştıranı var. Bizim için parası azalıyor. Bu işte kısmet lazım oğlum.
- Neler çıkıyor daha çok?
- Kağıt, plastik bizim oradan biraz daha çok oluyor ama burada asıl eskiyen eşyadan kullanılır şeyler var mı diye bakan da çok. Değerliler çıkar diye umut eden var. Kimisi hiç kağıt toplamıyor, hurdacı arabasıyla geziyor ama sırf eskicilik yapıyor. Buradan alıyor Kadıköy'deki eskicilere bırakıyor.
- Burası derken, nereden nereye kadar bakıyorsunuz siz mesela?
- Biz buralardan minibüs caddesine, oradan Göztepe'ye kadar bakıyoruz, sonra aradan, lisenin oradan çıkıyoruz E5'e kadar, erken başlamışsak ara sokaklara baka baka oradan bizim Örnek'e devam ediyoruz. (Karısı alıyor sonra sözü ilk defa) Çöp kamyonunun yolunu bileceksin hangi sokağa sırasıyla uğrayacağını ona göre ayarlayacaksın. Lise caddesinin önce solundaki sokaklara bakarsın mesela. Bazen de yetişemiyoruz. Böyle işte.

- Topladıktan sonra ertesi gün depoya bırakıyorsunuz herhalde. Peki sonra nasıl değerlendiriliyor bu bıraktıklarınız hiçbir fikriniz var mı?
- Bizim yaptığımız işin değerini kimse bilmiyor aslında. Ucuz madde işi gibi bu. Sonucu öyle oluyor. Fabrikalar, bu malzemeyi bu fiyattan nasıl bulabilecek başka türlü? O plastik için dünya kadar kimya işi yapacağına hepten bizim topladığımızla çalışıyor.
- Bir yandan “ucuz hammadde sağlayarak sanayiye katkı sağlıyoruz” diyorsun yani.
- Hah aynen öyle. Ağzına sağlık.
- En pis bölümüne bulaşıyorsunuz ama sizin payınıza pek bir şey düşmüyor.
- O dediğin de, aynen öyle. Ekonomi iyiye gidiyormuş ama ben görmedim. Ama buna da şükür diyecaksin.
- Şükür diye diye bu hale geldik. En son seçimde kime oy verdiniz?
- İşte bu adama.
- Şimdi çöpten onun resimleri çıkınca topladığın gazetelerde, ne yapıyorsun mesela?
- (Gülerek) Geri koyuyorum.
- (Gülerek) Peki peki, çok sağolun, vaktinizi aldım sizin böyle. Kolay gelsin.
- Sen sağol evladım. Sana da kolay gele.

Sonra çöp toplama işini, aylığıyla, günlüğüyle, önlüğüyle, çöp kamyonu şoförlüğüyle yapanlara sıra gelir. Belediye işçileri ziyaret edilir:

- Kaç yıldır bu işte çalışıyorsunuz?
- Benim on iki yıl oldu. 1993'te girdim belediyeye.
- Sınavla mı?
- Evet, normal belediye kadrosu için açılan sınavla.
- Ne gibi şartları olduğunu, eğitim, diploma vb. hatırlıyor musunuz?
- Ben ortaokul terkim de, son dönemde lise diploması şartı geldi, tüm belediye kadroları için ama.

(...)

Çöpten çıkar, araya girer kimi manşetler

Zaman (05/09/2002)

Çöpçü kadrosuna 200 üniversite mezunu başvurdu.

Adana yerel (Zaman genel)

Çöpçü kadrosuna razı olan şampiyonlar

Mimar ve mühendisler, Adana Seyhan Belediyesi'nde çöpçü kadrosuna alındılar.

Milliyet (14/11/2001)

Hollanda'dan çöpçü geldi

De Baarsjes Belediyesi'nin 8 temizlik işçisi tenেকে kürekleri görünce, "Biz bunları 25 yıl önce bıraktık" dediler.

Evensel (10/05/2002)

Güvenli ve ideal yaşamların görüntüsünü bozan ayrık otlarıydı onlar. Kent yaşamının istenmeyen bir bedeli: Çöp toplayan insanlar...

TRT 3 radyosu, öğlen 12 haberleri (26/05/2005)

Kadıköy'de belediye ekipleri, kağıt toplama depolarına baskın yaptı... Sağlıksız koşullar nedeniyle kağıtlara el kondu.

Ve Ötüken Dergisi'nde bir övünme vesilesi (Tarihi belirsiz)

Ankara'daki çöpçü grevinde ülkücüler ellerinde süpürge ve küreklerle sokak temizliğine çıktılar.

(...)

- Aylık kazancınız ne kadar?
- Kadrona, kıdemine göre değişir. Ama normal işte, benim aylık brüt bir buçuğu buluyor.
- Sizin için hep aynı şey söylendi yıllarca. Çöpçüler genel müdürlerden, yargıçlardan, profesörlerden çok kazanıyor diye bir yaygara. Sendikalı işçinin hakkını arayıp memurdan çok kazanması suç gibi gösterildi. Bir de en ağır işi yaptığımız hiç hesap edilmedi. Siz ne diyorsunuz?
- O lafları edenler gelsin bir gün bizim işimizi yapmaya kalksınlar bakalım ne oluyor. O lafları çıkaranlar da taşerona verip ucuza yaptırmak istiyor bu işi. Millet de bilmeden tekrar ediyor. Şimdi bazı belediyelerde temizlik işleri taşerona geçiyor, asgari ücretle çalışıyor arkadaşlarımız. İstiyorlar ki susup bunu da kabul edelim.
- Kamuoyunda sizi “en dipte” göstermeye çalışan, emeğinizi “çöpçü bile...” diye başlayan cümlelerle anlatan ifadeler yerleşmiş durumda. Yaklaşımınız, tepkiniz ne buna?
- Alıştık bu tür sözlere. Hep aşağıda görülüyoruz. Ama iki gün çöpler toplanmayınca kıyamet kopuyor. Tamam, dünyanın en zor işi değil belki ama inşaatçı der küçümsersin, tuvaletçi der küçümsersin, çöpçü dersin öyle. Eee kim yapacak bu işleri? Herkes ekmek derdinde, çocuğuna, ailesine bakıyor. Çöpçü bile! Bakın biz her gece üç kişi, bir şoför arkadaş, iki de toplayıcı; kamyonla 300'den fazla sokağı geziyoruz. Saatlerce çalıştıktan sonra sabaha karşı ana caddelere, sokaklara bir kez daha bakıyoruz. Akşam sekizden sabah yediye çalışıyoruz, fasla mesai falan aldığımız da yok. İşimiz de o pisliği toplamak. Kimisinin darmadağın olmuş çöplerine dalıp çıkıyoruz bazen. Sağa sola atanı var, köpeğinin kakasını güya torbaya koymuş ama açık bırakıp bulaştırıranı var. Şimdi bir de çöpten kağıt toplayan fakir fukaranın dağıttıkları var. Daha neler neler var. Hâlâ da bu tür sözler işitmemiz ayıp değil mi?..
- Öyle tabii. Peki, sağlık tedbiri anlamında ne gibi şeyler uygulanıyor? Mesaiden sonra dezenfektan falan özel bir bakımınız oluyor mu?

- Belediyenin getirdiği bir yönetmelik var da, uygulama yok. Her yerde olduğu gibi her koyun kendi bacağından asılıyor. Duşunu yapacaksın, sabununu bulacaksın. Dezenfektan istiyorsan, paranı koyup alacaksın. Hiçbir şey yapıldığı yok, senin anlayacağın.
- Evdekiler bu işe ne diyor?
- Ne diyecekler, “Banyoda çok su harcama” diyorlar.
- İyiymiş. Peki çöpten çıkanlara geçelim. Garip ya da değerli şeylere denk geldiğiniz oluyor mu hiç?
- Garip dersen çok. Değerli dersen artık yok. Eskisi gibi değil. Şimdi binlerce insan çöp karıştırıyor. Onlar bize gelene kadar kaç defa parçalanıyor. Ya da torbanın içinde kalmışsa bir şans, şimdi bir de ayıklama depoları kuruluyor ya, oralarda çalışanlara denk geliyordur. Bize anca o dediğin “garip şeyler” kalıyor işte. Kedi köpek leşleri, fareler, kana bulanmış battaniyeler, af edersin, bok püsür.
- Gerçekten garip. Peki, çöplere bomba falan bırakıldığı için tehlikede hissettiğiniz oluyor mu hiç kendinizi?
- Tabii ne zaman ne çıkacağı belli değil. Memleketin hali neyse, çöpün hali de o aslında. Terör varsa, çöpte de var. Gündüz televizyonda izlediysen çöpte bomba patladı diye, gece kamyona çöpü yüklerken, ister istemez aklına geliyor. “Bunda bomba olmasın sakın” diyorsun. Ya da çöpün kenarına bırakılmış boş bir kutu ya da bavul, çanta var diyelim. Şimdi gündüz vatandaş görse belki polise haber verecek ama biz versek olmaz. İşimiz bu, mecbur alıp atıyoruz. Hani korkudan açmadığımız da oluyor.
- Yine de merak galip geliyordur çoğunlukla.
- E haliyle çok eskimiş bir çanta değilse bakarsın. Ama dedim işte, şimdi bize gelene kadar kim bilir kaç kişi daha bakıyor. Böyle işte kardeşim. Bilmem işine yarar mı bu söylediklerim.
- Yarar tabii. Çok da güzel anlattınız. Çok teşekkür ederim. Kitap çıkarsa size de getireceğim tabii.
- Tamam bekleriz.

O halde, televizyondaki ifadesiyle, “canlı” söyleşileri bitirir, “cansız” olanlara geçeriz.

"Garip şeyler" dediniz de, kimi zaman davetiyelere denk gelinir çöp tenekelerinde; tenekeden evlilikler ve kokteylli açılışlar da içinde

Malum, "bu mutlu günümüzde", "sizi de aramızda görmek istediğimiz" belirtilir tüm davetiyelerde. Nişanlarda, nikahlarda, düğünlerde, doğum günlerinde, 10'lu, 25'li, 50'li yıldönümlerinde, açılışlarda, kokteyllerde ya da karşınıza çıkmayı başardığımızda yepyeni bir ürünle... Bitince, eskiyince, sendeleyince, devriline, çökünce, çözülünce, ölünce; aile mahkemelerinin içini, soğuk mermerlerin dibini ve çöp tenekelerinin hem içini hem dibini boylayacaklardır ama yeni ve pırl pırlarken böyle, çok mutludur işte ve sizi de görmek isteriz hemen yanımızda bir yerde.

Kağıtçılar mutlu olabilirler bu davetiyelerden yüzlercesini bir arada gördüklerinde. Hurdacılar ise minnettardır, bu beraberliklerin eskiyip bitmesine, evdekilerin sokağa dökülmesine.

Yine de gün gelir, hurdacılar ve kağıtçılar da bastırabilir bir davetiye. Sahici hem de:

"Sayın

Kadıköy ilçesinde faaliyet gösteren çöp toplama depolarına bağlı tüm hurdacılar ve kağıtçılar olarak bir dernek teşkil ediyoruz. Emniyet Genel Müdürlüğü aracılığıyla İçişleri Bakanlığı'na yaptığımız başvuru olumlu karşılandı. Kuruluş iznimizi almış durumdayız.

İlçemiz sınırları dahilindeki geniş alanları daha etkin bir şekilde tarayarak arkadaşlarımızın adil bir biçimde, kavgasız, gürültüsüz işlerini görebilmeleri amacıyla Derneğimizin faaliyetlerine bir an önce başlamayı düşünüyoruz. Bölgemizde yaşanan sorunların giderilmesi, depolardaki fiyat farklarının düzene oturması, merkezdeki yoğunlaşmanın diğer mahallelere kaydırılması, Hurdacılar Derneği'nin tek taraflı yaklaşımlarının kırılması, yeni toplayıcılarla kavgaların son bulması gibi amaçlarla Kadıköy'deki tüm arkadaşlarımızı Derneğimize katılmaya çağırıyoruz.

Derneğimizin E-5 üzeri Sahrayncedit üstgeçidi arkasında kiralanan merkezinin, 31 Mart 2005 tarihinde, akşam üstü saat 17'de gerçekleştirilecek açılış daveti ve kokteylinde sizi de aramızda görmek istiyoruz. Bağlantı kurup üye olmanız dileğiyle...

Kadıköy Geri Dönüşümcüler Derneği

Lütfen bölgenizdeki diğer arkadaşlara da haber verin. Birlikte güçlenelim.

Ayrıntılı bilgi için telefon ve faks: 0216 470 85 58"

**Ardından, çöpten “öylesine” bir haber,
Cumhuriyet’in 22.02.2005 tarihli nüshası o devasa
gazete yığınının arasından sıyrılıp kitaba girer;**

*Apartmentların geri dönüşüm kutusu bulundurma zorunluluğu
var ama Türkiye’de bundan kimsenin haberi yok*

Çöp dağları yükselecek

SEDA AKDOĞAN - SİBEL BAHÇETEPE

Çöplerin ayrı ayrı toplanması, bu konuda kapıcıların eğitilmesi ve uygulamayanların cezalandırılmasını öngören “Ambalaj ve Ambalaj Atıkları Kontrol Yönetmeliği” bir aydır yürürlükte bulunmasına karşın konu ile ilgili olarak yalnızca bazı belediyeler uygulama başlattı, yurttaşlar ise bu yönetmelikten tamamen habersiz.

Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şube Sekreteri Örgen Uğurlu, çöplerin ayrı ayrı depolama işinin halk istiyor diye değil, AB istiyor diye yapıldığını anımsatarak halkın sağlığının düşünülmediğini belirtti. Uğurlu, İstanbul’da çöp depolama merkezlerinin iki tane olduğuna dikkat çekerek, çöp depolama alanlarının ömrünün uzatılması gerektiği, aksi halde kentin çöp adasına dönüşebileceğini vurguladı ve “Ümraniye Çöplüğü” benzeri faciaların yaşanacağı uyarısında bulundu. Çevre Mühendisleri Odası İstanbul Şube Sekreteri Örgen Uğurlu, 2005 yılında çıkan yönetmelikle her apartmanın kendine ait geri dönüşüm kutusu olacağını ve çöplerin kâğıt, cam, plastik gibi ayrı ayrı depolanacağını vurguladı. Uğurlu, bunların yapılıp yapılmadığının denetiminin belediyeler tarafından kontrol edileceğini, ayrıca kapıcılara da bu konuda eğitim verileceğini söyledi. Uğurlu, “Ama ayrı ayrı depolama işini maalesef halk istiyor diye değil, AB istiyor diye yapıyoruz. Halk sağlığını düşünmüyoruz” dedi. Uğurlu, yakın bir gelecekte İstanbul’un bir “çöp adası” haline gelebileceği uyarısında da bulundu. Depo sahalarının düzenli depo sahaları olması gerektiğine işaret eden Uğurlu, “Geçmişte yaşadığımız Ümraniye çöplüğünde yaşanan facia ile karşı karşıya kalırız” dedi.